

Materiały do poznania rozmieszczenia sówkowatych (Lepidoptera: Noctuidae) na obszarze Polski

Contributions to the knowledge of the distribution of noctuid moths (Lepidoptera: Noctuidae) in Poland

Janusz NOWACKI¹, Mirosław MACIĄG²

¹ Katedra Entomologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, janusz.nowacki@up.poznan.pl, ORCID: 0000-0003-0221-0282

² ul. Akacyjowa 28, 62-085 Skoki, e-mail: machuq@wp.pl, ORCID: 0009-0000-5686-5044

ABSTRACT. The study presents new records for 7 rare species of noctuid moths in Poland. Those species were reported from the different regions.

KEY WORDS: Lepidoptera, Noctuidae, new records, Poland.

Wstęp

Obszar Polski należy do stosunkowo dobrze poznanych pod względem rozsiedlenia sówkowatych (Lepidoptera: Noctuidae) (BUSZKO i NOWACKI 2017). Jednak wiele gatunków należy do bardzo rzadko obserwowanych, na nielicznych stanowiskach. Występowanie części z nich nie było potwierdzane od kilkudziesięciu lat. W ostatnich latach dało się zaobserwować intensyfikację badań nad rozsiedleniem motyli w Polsce, która zaowocowała stwierdzeniem szeregu nowych lub rzadkich w Polsce gatunków sówek (NOWACKI i BUSZKO 2019). W niniejszej pracy przedstawiono nowe informacje o występowaniu siedmiu, rzadkich w kraju gatunków sówkowatych, które wykazano z różnych regionów Polski.

Material i metody

Informacje dotyczące zaprezentowanych gatunków pochodzą z niepublikowanych badań i obserwacji terenowych przeprowadzonych na przestrzeni ostatnich lat. Omawiane osobniki motyli odłowione zostały na światło przez Mirosława MACIĄGA i znajdują się w jego zbiorze.

Wyniki

Poniżej przedstawiono w układzie systematycznym nowe informacje dotyczące występowania przedstawicieli rzadkich gatunków Noctuidae w Polsce.

Cucullia balsamitae BOISDUVAL, 1840

- DF03 Piaski ad Krynica Morska, 1-5 VII 2012, 3 exx., 22 VI 2015, 1 ex.

Jest to gatunek zachodnio-palearktyczny, preferujący środowiska piaszczystych stepów i muraw na wydmach. W Polsce był wcześniej wykazany jedynie na podstawie pojedynczych osobników z: Ligoty Dolnej na Śląsku Opolskim (BIELEWICZ 1966), Rygoli w Puszczy Augustowskiej (NOWACKI i RUDNY 1992) oraz Pobrzeża Bałtyku w okolicy Krynicy Morskiej (NOWACKI 2003). Powyższe stwierdzenie potwierdza stałe występowanie gatunku na obszarze Mierzei Wiślanej.

Phragmatiphila nexa (HÜBNER, 1808)

- VU46 rez. Bielinek nad Odrą, 6 X 2009, 1 ex.

Jest to gatunek europejski, który występuje na nielicznych, rozproszonych stanowiskach w Polsce. Zawsze jako bardzo rzadki. W ostatnich latach liczniej spotykany w północno-wschodniej części Polski oraz na Pomorzu Zachodnim i w Wielkopolsce. W południowej i środkowej części kraju bardzo rzadki (NOWACKI i BUSZKO 2019). Na obszarze rezerwatu Bielinek wcześniej nie wykazywany.

Pabulatrix pabulatricula (BRAHM, 1791)

- XT73 Roszki ad Krotoszyn, 3-4 VII 2012, 4 exx., 25 VII 2012, 1 ex., 1 VIII 2012, 1 ex., 16 VII 2013, 1 ex, 22 VII 2013, 1 ex.

Jest to gatunek o zasięgu euro-syberyjskim. W Polsce spotykany bardzo rzadko i lokalnie, na nielicznych, rozproszonych stanowiskach na obszarze całego kraju (BUSZKO i NOWACKI 2017). Z obszaru Wielkopolski wykazany z pierwszej połowy XX wieku z Poznania (SCHUMANN 1903) oraz Jeżewa koło Borka Wielkopolskiego i Rozdrażewka koło Krotoszyna (NOWACKI i WAŚALA 2018). Współcześnie wykazany jedynie z rez. Morasko koło Poznania (NOWACKI 1991). Powyższe stwierdzenie potwierdza stałe występowanie gatunku w Wielkopolsce w okolicach Krotoszyna.

Xylomoia strix MIKKOLA, 1980

- FE67 Puszcza Augustowska, Muły, 20 VI 2019, 1 ex.

Jest to gatunek europejski, który występuje w środkowej Europie na nielicznych, rozproszonych stanowiskach. W Polsce dotychczas wykazany jedynie na obszarze wschodniej części kraju od południowo-wschodniego Polesia, przez wschodnią część Wyżyny Lubelskiej, Wyżynę Wołyńską po Roztocze Środkowe i Wschodnie. Występowanie potwierdzono na kilku izolowanych stanowiskach, o podobnym typie ekosystemu, którym są lasy o charakterze łągu lub grądu występujące w dolinach niewielkich rzek (NOWACKI i PAŁKA 2016). Na obszarze północno-wschodniej Polski wcześniej nie wykazywany.

Dicycla oo (LINNAEUS, 1758)

- WT53 Przyborów ad Nowa Sól, 13 VI 2016, 1 ex., Siedlisko ad Nowa Sól, 1 VII 2015, 7 exx., 16 VI 2016, 3 exx.

Jest to gatunek zachodnio-palearktyczny, który w Polsce historycznie wykazano na nielicznych, rozproszonych stanowiskach, zawsze jako bardzo rzadki (Nowacki, Buszko 2019). Z zachodniej Polski wykazany głównie z początku XX wieku z Pomorza Zachodniego: Szczecin, Świnoujście (URBAHN i URBAHN 1939) oraz Dolnego Śląska: Brzeg, Głogów, Legnica, Oleśnica, Wołów i Wrocław (WOLF 1935-1944). W Późniejszym czasie potwierdzony jedynie z okolic Środy Śląskiej (NOWACKI i SZPOR 1989) oraz Ścinawy i Prawikowa koło Lubiąża (NOWACKI i BEREZOWSKI 2023). Na obszarze województwa Lubuskiego wcześniej nie wykazywany.

Sideridis kitti (SCHAWERDA, 1914)

- FE57 Puszcza Augustowska, Muły, 22 VI 2020, 1 ex.

Jest to gatunek o zasięgu palearktycznym. W Polsce bardzo rzadki i lokalny, wykazany na nielicznych, rozproszonych stanowiskach w południowej i wschodniej części kraju: Pieniny (BŁESZYŃSKI i in. 1965), okolice Przemyśla (SKALSKI i ŚLIWIŃSKI 1975), Puszcza Augustowska (NOWACKI 1993), Puszcza Białowieska (BUSZKO i in. 1996).

Powyższe stwierdzenie potwierdza występowanie gatunku na obszarze Puszczy Augustowskiej.

Spaelotis suecica (AURIVILLIUS, 1890)

- FE67 Puszcza Augustowska, Muły, 22 VI 2022, 1 ex.

Jest to gatunek o zasięgu euro-syberyjskim. W Polsce występuje bardzo lokalnie i rzadko, głównie w północnej i wschodniej części kraju. Dotychczas wykazany z rez. Las Piwnicki koło Torunia, Białogóry na wybrzeżu Bałtyku, okolic Zwierzyńca na Roztoczu (NOWACKI i SOSIŃSKI 1993), Chotycze na Południowym Podlasiu (NOWACKI i WASILUK 2004), Sadowne koło Węgrowa na Mazowszu (NOWACKI i in. 2023) oraz na podstawie jednego osobnika z Mikaszówki w Puszczy Augustowskiej (NOWACKI i WAŚALA 2023). Powyższe stwierdzenie potwierdza występowanie gatunku na obszarze Puszczy Augustowskiej.

Podsumowanie

W pracy zaprezentowano nowe stanowiska 7 gatunków Noctuidae z różnych regionów Polski. Większość stanowią gatunki występujące w Polsce stosunkowo rzadko lub o niedostatecznie poznanym rozmieszczeniu. Na szczególną uwagę zasługują: *C. balsamitae*, *X. strix*, *D. oo* oraz *S. suecica*. Są to gatunki, które historycznie wykazywane były jako bardzo rzadkie z nielicznych stanowisk w Polsce. Zaprezentowane dane potwierdzają ich współczesne występowanie na obszarze naszego kraju. Godne podkreślenia jest stwierdzenie *X. strix* jako gatunku nowego dla Puszczy Augustowskiej, tym samym pierwsze wykazanie go z północno-wschodniej Polski, w znacznej odległości od wcześniej znanych stanowisk tego gatunku na obszarze naszego kraju.

SUMMARY

The paper presents new locations for seven species of Noctuidae from various regions of Poland. Majority of said species are either fairly rare or insufficiently well know distribution. The following species deserve special attention: *C. balsamitae*, *X. strix*, *D. oo* and *S. suecica*. These are species that have historically been found to be

very rare and from only a few localities in Poland. The presented study reports of these species confirm their contemporary presence in our country. It is also worth emphasizing that *X. strix* was found as a new species in the Puszcza Augustowska Forest, which is the first time it has been detected in north-eastern Poland at a considerable distance from previously known localities of this species in our country.

PIŚMIENNICTWO

- BIELEWICZ M. 1966. Motyle Kamiennej Góry w Ligocie Dolnej pow. Strzelce Opolskie. Roczniki Muzeum Górnośląskiego, Przyroda, **3**: 1-72.
- BŁESZYŃSKI S., RAZOWSKI J., ŻUKOWSKI R. 1965. Fauna motyli Pienin. Acta Zoologica Cracoviensia, **10**: 375-493.
- BUSZKO J., KOKOT A., PALIK E., ŚLIWIŃSKI Z. 1996. Motyle większe (Macrolepidoptera) Puszczy Białowieskiej. Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody, **15**: 3-46.
- BUSZKO J., NOWACKI J. (red.) 2017. A Distributional Checklist of the Lepidoptera of Poland. Polish Entomological Monographs, **13**: 1-222.
- NOWACKI J. 1991. Sówkowate (Lepidoptera, Noctuidae) rezerwatu „Meteoryt” w Morasku k. Poznania. Wiadomości Entomologiczne, **10**: 89-99.
- NOWACKI J. 2003. Nowe stanowisko *Cucullia balsamitae* Boisduval, 1840 (Lepidoptera: Noctuidae) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **22**: 119.
- NOWACKI J. 1993. Nowe stanowiska sówkowatych (Lepidoptera, Noctuidae) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **12**: 62.
- NOWACKI J., BEREZOWSKI A. 2023. Materiały do poznania rozszedlenia sówkowatych (Lepidoptera: Noctuidae) na obszarze Dolnego Śląska. Wiadomości Entomologiczne, **42** (online 10A): 69-72.
- NOWACKI J., BUSZKO J. 2019. Atlas motyli Polski. Część IV. Sówki. Grupa Image, Warszawa. 564 ss.
- NOWACKI J., CHMIELOWIEC P., ŁUPIŃSKI D., ZAMORSKI R. 2023. Materiały do poznania rozmieszczenia sówek (Lepidoptera: Noctuoidea: Erebidae, Noctuidae) w wschodniej Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **42** (online 13N): 30-31.
- NOWACKI J., PAŁKA K. 2016. *Xylomoia strix* Mikkoła, 1980 in Poland with comments on its biology and ecology (Lepidoptera: Noctuidae). Shilap, Revista de Lepidopterologia, **44**: 271-279.
- NOWACKI J., RUDNY J. 1992. Sówkowate (Lepidoptera, Noctuidae) Puszczy Augustowskiej. Wiadomości Entomologiczne, **11**: 37-57.
- NOWACKI J., SOSIŃSKI J. 1993. *Spaelotis clandestina* (Harris, 1841) – nowy dla fauny Polski przedstawiciel sówkowatych (Lepidoptera, Noctuidae). Wiadomości Entomologiczne, **12**: 223-226.
- NOWACKI J., SZPOR R. 1989. *Apamea illyria* (Freyer, 1852) nowy dla fauny Polski oraz kilka rzadkich w kraju gatunków sówkowatych (Lepidoptera, Noctuidae). Przegląd Zoologiczny, **33**: 101-104.
- NOWACKI J., WASILUK D. 2004. Sówkowate (Lepidoptera, Noctuidae) środkowego Podlasia. Wiadomości Entomologiczne, **23** (Supl.): 1-54.
- NOWACKI J., WAŚALA R. 2018. The noctuids (Lepidoptera, Noctuoidea: Erebidae, Nolidae, Noctuidae) of Wielkopolska. Polish Entomological Monographs, **15**: 1-96.
- NOWACKI J., WAŚALA R. 2023. Materiały do poznania rozmieszczenia sówkowatych (Lepidoptera: Noctuidae) na obszarze Polski. Wiadomości Entomologiczne, **42** (online 15A): 99-102.
- SCHUMANN E. 1902-1903. Die in der Provinz Posen beobachteten Großschmetterlinge. Zeitschrift der Naturwissenschaftlichen Abteilung der Deutschen Gesellschaft für Kunst und Wissenschaft in Posen, **9**: 33-109.
- SKALSKI A. W., ŚLIWIŃSKI Z. 1975. Nowe dla fauny Polski i interesujące gatunki motyli (Lepidoptera). Część II. Polskie Pismo Entomologiczne, **45**: 9-22.
- URBAHN E., URBAHN H. 1939. Die Schmetterlinge Pommerns mit einem vergleichenden Überblick über den Ostseeraum. Stettiner Entomologische Zeitung, **100**: 185-826.
- WOLF P. 1935-1944. Die Grossschmetterlinge Schlesiens, Teil 3. Band I-II, Auf Veranlassung des Vereins für schlesische Insektenkunde zu Breslau. Karl Vater, Breslau: 161-344.

Wpłynęło: 4 grudnia 2023
Zaakceptowano: 8 stycznia 2024